



PERFORMATIV URBANISME

KROP, OPLEVELSE, DELTAGELSE

Kristine Samson
Lektor, Performance Design
Institut for kommunikation og humanistisk videnskab
Roskilde Universitet

HVAD ER PERFORMATIV URBANISME?

- * En vending mod kunst og kultur i byplanlægningen.
- * En social vending mod det urbane i kunst og kulturen.
- * En stigende hybriditet og tværdisciplinaritet i måden byer designes og skabes på.

=> **Krop, oplevelse og deltagelse**

Performativ urbanisme - et tværfagligt kursus på Roskilde Universitet:

“en udforskning af det hybride praksisfelt mellem kunst, performance, arkitektur, aktivisme, planlægning og videnskab.”

(Frandsen, Samson, Larsen, Muusmann og Nielsen, *Performativ Urbanisme*, 2015)

PERFORMATIV URBANISME

Performativt bydesign / performativitet i urbant kunst og design

“From an understanding of design as material objects and forms placed in urban space, urban design now covers a wide range of activities, acts, performances, temporary installations, etc. These practices work in the urban realm through processes of engagement. I will gather these design practices here under the notion of “performative urban design.”

(Samson, “Aesthetic Performativity in Urban Design And Art” 2015: 292)



DELTAGELSE

OPLEVELSE

KROP

PERFORMATIV URBANISME



Trisha Brown: Rooftop Performance 1973. Stedsspecifik performance, ophævelse af kunst og hverdagsliv ved at bruge byen som scene.



Fluxuskunstnernes gadeperformances: Integrerer kunsten i hverdagslivet, ønske om at gøre kunst frit tilgængeligt for alle.



Under brostenene, stranden. Situationisterne: Guy Debord: The Society of the Spectacle: Det sanselige ligger som en omstyrrende og frigørende kraft i det urbane. Kunsten og det sanselige som mulighed i begivenhedssamfundet.



DET PERFORMATIVT ÆSTETISKE BYRUM
Ph.d.afhandling 2010





Amphiteatret på 10th ave

**DESIGN OG INSTALLATIONER
RAMMESÆTTER OPLEVELSEN AF BYEN**



PERFORMATIV URBANISME



Byens som et felt af kræfter, der forbinder kroppe og mennesker

“The city is a force field of passions that associate and pulse bodies in particular ways” Amin & Thrift, Cities. 2002, 84.

PERFORMATIV URBANISME

KROP





Arkitekten Mies Van Der Rohes Barcelona Pavillon.

Rummet i modernismen opfattes gennem synet og rationaliteten, det kropslige og materielle er undertrykt.



Kræver nye kropslige metoder og analyseredskaber





Thomas Dambo: Hidden Giants, Vestvolden



Midlertidige rum og kulturbegivenheder i Carlsbergbyen 2010-16:
katalysator for hverdagsliv, legeplads, deltagelsesdesign, midlertidighed og scene for kropslig performance.



Sao Paulo: kunstperformance, eksperimenterer med den kollektiv krop.
Et alternativ til det modernsitiske individualistiske rum, der havde individet i fokus - kunst og design i den performative urbanisme arbejder med kollektive kroppe og sociale fællesskaber



Jeppe Hein Space in Action, *Action in Space*, oplevelsesdesign, kunstinstallation, kollektiv erfaring, værk som handling (Camilla Jalving).



Ex Nihilo Metroplis 2008, på Enghave Plads



Willi Dorner: Bodies in Urban Space, Metroplis 2010, Kødbyen København: Kropkonstellation peger performativt på politiske eller kulturelle egenskaber i byrummet.

PERFORMATIV URBANISME

KROP

- * Beskueren engagerer sig ikke kun gennem synet men også gennem krop, leg og hele sanseapparatet.
- * Æstetikken er en handlende, en performativ virkningsæstetik (Jalving 2010, Samson 2012), der henvender sig til krop og sanser og vores trang til at udforske.
- * Mindre en rationel form eller tegnæstetik. Afkodning med krop og sanser, fremfor gennem symbol, tegn- eller formæstetikker.

Kritik af den kropslige vending: Der kan ligge en strategisk og dagsorden bag: Bybranding, place-making, eller ønsket om at tiltrække særlige brugere og borgere gennem det kropslige og sanselige.

PERFORMATIV URBANISME

OPEVELSE



Midlertidighed i Carlsbergbyen, Rebtorvs hallen: Livet mellem husene, installationskunst, inddragelsesdesign, scene for kulturbegivenheder, også rumlig markedsføring.



METROPOLIS 2013



Frederiksværk: Stålsat by: byer planlægges og designes efter oplevelseskvaliteter



Frederiks værk: Stålsat by: Etablering af løberuter med oplevelseskvaliteter.



Frederiksværk: Stålsat by: Genbrugsstationen. Funktionsarkitektur, land art, adfærdsdesign.

Kulturel, æstetisk og kunstnerisk drejning i planlægningen. Arkitecturens virkning og oplevelseskvaliteter.



Cykelslangen mellem Amager og Vestertbro -**adfærdsdesign, oplevelsesdesign, funktionsdesign, infrastruktur.**



Olafur Eliassons bro, Christianshavn.

Et kunstværk, der samtidig er mobilitetsdesign, oplevelsesdesign, hvor den mobile, oplevende krop er i fokus.





SUPERKILEN, SUPERFLEX, KØBENHAVN

PERFORMATIV URBANISME

OPLEVELSE

- * Kunst og design bruger kropslige og sanselige virkninger, der performativt peger på eksisterende kvaliteter (havnen, landskabet, byen, kulturel mangfoldighed).
- * Oplevelsen og sanseerfaringen ligger ikke i værket, men i måden værket *peger* på oplevelseskvaliteter udenfor værket.
- * En ophævelse af værk og hverdagsliv, der ligner avantgardens ønske om at integrere kunsten i hverdagen?

Kritik af opervelsesvendingen: Kunsten bliver spektakulær, inviterer ikke til refleksion og indgår som redskab i bybranding og place-making.

PERFORMATIV URBANISME

DELTAGELSE

PERFORMATIV URBANISME

DELTAGELSE

Deltagelsekulturer og “retten til byen”

“In his 2008 essay “The Right to the City”, Harvey rearticulated Lefebvre’s central belief, arguing that “the right to the city is far more than the individual liberty to access urban resources: it is a **right to change ourselves by changing the city.**” In a very basic sense, **architecture (...) are directly connected to the possibility for such change** because buildings are key physical elements of the city and the material fabric of our everyday experiences.”

(Lee Stickells: *The Right to the city, Rethinking Architectures Social Significance.* p. 214).

Arkitekturens betydning for det sociale liv og demokratisk deltagelse. Arkitektur og planlægning åbnes mod dels det æstetiske og oplevelsesorienterede, dels brugerinddragelse og samskabelse.

Kunsten får en særlig rolle som en ikke målorienteret måde at organisere rum og inddrage borgeren.



Køge Kyst: kunstprojekterne Walk This Way, Urban Play: En hybrid mellem landskabsdesign, inddragelsesdesign og relationel kunst integreres i strategisk byudvikling.



Sydhavnen: Børne og unge-inddragelse, samskabelse, bydesign, DIY design



Tempelhof Berlin, byhaver, urbane fællesskaber, grøn omstilling, brugerinddragelse?



Prags Boulevard: kreativt iværkstætteri, nyt civilsamfund, aktivisme, urban gardening og økologisk og gentænkning af byen, legeplads for den kreative klasse?



Superflex: Kunst, inddragelsesproces, place-making.



Jord fra palestina: superflex i samarbejde med borgere i området. DIY design, brugerinddragelse, politisk kunst, landskabsdesign.



POLITICAL
ACTIVIST, FIELD
SOCIAL ART

NACH
BARN

HAFEN
STRASSE

NACH
BARN

PARK
Fiction

NACH
BARN

KINDER
HAUS

GOLDEN
PUDEL
KLUB

NACH
BARN

KUNST
WELT

NACH
BARN



Kenneth Balfelt: Genhusning af øldrikkere på Enghave plads. social kunst, deltagelsesdesign, kulturmøde, DIY design, kunsten som proces.



Paneldebat, offentlig høring i øjenhøjde, brugerinddragelse, workshop



Jesper Aabille: Mobile Kitchen under *Walk this way*, Køge. Kunstværk, relationel æstetik, lokalkendskabn, stedsbranding. madoplevelse.



Dennis Design Center, Metropolis 2012, deltagelsesdesign, fælleskab, social scenografi



Buro Detours, Linien på Ydre Nørrebro. Værksteder med cykelworkshops etc.



Institut for X Århus



TASTE A LA GELLERUP
2017

PERFORMATIV URBANISME

DELTAGELSE

- * Byen er en ramme for adskillige deltagelseskulturer.
- * Byens produktionsmåder (hvordan fx rum, kultur og sociale fællesskaber skabes) har ændret sig.
- * Fra værker til inddragende processer.
- * rum er ikke længere en arkitektonisk *beholder* for menneskelig adfærd og handlinger, ligesom kunstværket ikke er en repræsentation eller et billede *af* eller *på* noget.
- * Kunst og design igangsætter i stedet processer på tværs af fagligheder med ønske om at inddrage borgere fra alle samfundslag.
- * Deltagelsesdesign og social kunst har i frigørelse af borgeren som ideologisk udgangspunkt, men befinder sig også i et deltagelsesparadoks: hvad inviteres borgeren egentlig til at deltage i?

Kritik af urban deltagelseskultur: deltagelsekunst og design er ofte forbundet med enten strategisk byudvikling eller institutionsudvikling, og de færreste projekter er autonome eller uafhængige.

PERFORMATIV URBANISME

KRITIK AF SOCIAL DELTGALESKUNST

Kunsthistoriker Claire Bishop: *Artificial Hells, Participatory Art and its discontents.*

- *Kollaborativ praksis, *Relational Art* (Bourriaud, "Laboratory art" (Bishop).
- *social engageret, etisk drejning.
- *begivenhedsorienteret - "discourse of the spectacle"
- *Kreativitet - er ikke længere forbeholdt kunsten, men er blevet hvermandseje. jf. kultur- og oplevelsesøkonomi.
- * opkomsten af en "no-collar work-force", der arbejder i den kreative branche.
- * Som konsekvens bliver grænsen mellem kunst, kreativitet og sociale processer gradvist udvisket.

Bishop mener: kunsten i den sociale vending har hverken tillid til kunsten som autonom udtryksform eller tillid til den demokratiske deltagelse i det politiske system.

PERFORMATIV URBANISME

DELTAGELSE

Borgeren er ikke længere passiv beskuer, men aktivt medproducent

“The citizen becomes the performer on the stage producing her/his own urban designs based on personal everyday needs and practices” (Samson 2015:310).

Forbindelse mellem krop, oplevelse og deltagelse

“These situations can be regarded both as relations of aesthetic experiences and enjoyment, and in terms of social engagement and involvement.” (Samson 311).

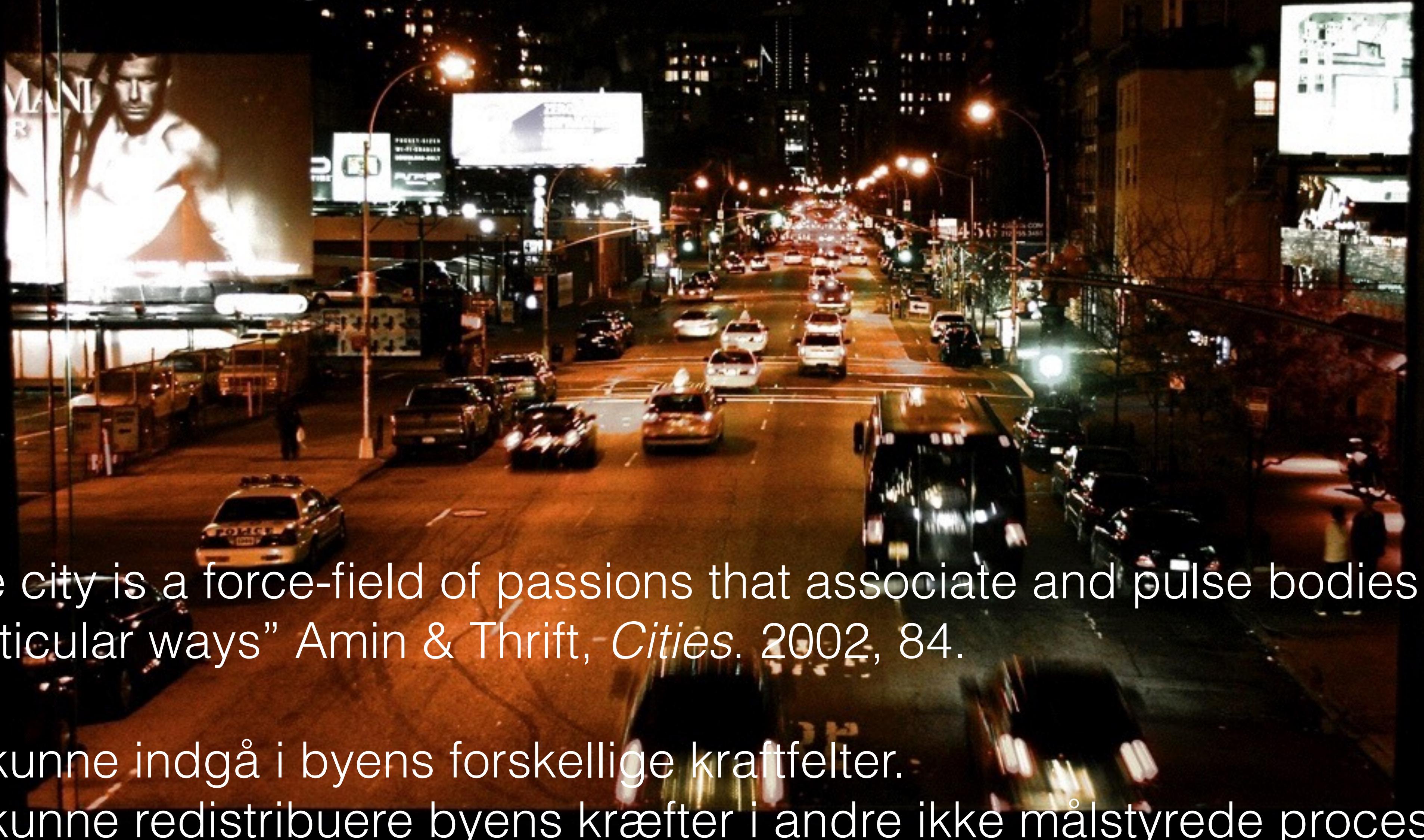
Performativt kunst og design bliver altså en scene, der åbner op for både æstetisk sansning af byen og mod brugeren og borgeren som en social engageret medskaber af byen.

PERFORMATIV URBANISME

EGENSKABER

- * **Hybriditet:** som en urbanisme, hvor grænserne mellem fx byplanlægning, design, kunst og place-making, kulturarvsformidling er flydende.
- * **Samskabelse:** Kollektiv produktion hvor byskabelsen er lagt ud på mange aktører og at borgeren inddrages.
- * **Oplevelse:** Oplevelser, både af bymiljøet og dets sanselige potentialer, men også af samskabelsesprocessen.
- * **Høj grad af uforudsigelighed:** aktivistiske borgere/brugerdrevne, kunstneriske processer, der er komplekse og indebærer uforudsigelighed.
- * **Begrænset autonomi:** fx som frie kunstneriske processer, der kan forholde sig kritisk spørgende. Bliver kunsten blot et strategisk værktøj, eller får den indflydelse til at ændre byen og samfundet?
- * **Taktisk potentiale, strategisk dagsorden:** som et værktøj til forandring, der arbejder sammen med den strategiske arkitektur, planlægning og byudvikling.

KUNSTENS POTENTALE I DEN PERFORMATIVE URBANISME



The city is a force-field of passions that associate and pulse bodies in particular ways" Amin & Thrift, *Cities*. 2002, 84.

At kunne indgå i byens forskellige kraftfelter.

At kunne redistribuere byens kræfter i andre ikke målstyrede processer.



PERFORMATIV URBANISME LITTERATUR

Kristine Samson: "Aesthetic Performativity in Urban Design and Art" I *Engaging Spaces*. Museum Tusculanum Press 2015

Kristine Samson: "Performativ Urbanisme" - kunst mellem byplanlægning og urbanisme. I *Aktuel Forskning ved Institut for Litteratur, Kultur og Medier, særnummer 2015*.

Judith Schwarzbart & Kristine Samson: "Deltagelsens Kunst?" I *K&K*, vol.43, nr 118, 2014.

Louise Fabian og Kristine Samson: "DIY Urban Design, Between ludic Tactics and Strategic Planning" I *Enterprising Initiatives in the Experience Economy*, Red. Britta Timm Knudsen og Dorte Refslund Christensen, Routledge 2014.

Kristine Samson: Det performativt æstetiske byrum, Ph.d.-afhandling. Roskilde Universitet og JuulFrost Arkitekter, 2010.